

Når nogen dør

Jndledning

Døden er en naturlig ting, men når nogen dør, så er det alligevel en hård belastning for de pårørende. Og det kan være svært at overskue den række af praktiske og juridiske detaljer, der følger.

Denne pjece er skrevet som en hjælp til pårørende. En hjælp til at komme lettest muligt igennem de praktiske problemer og til at give plads til det, der er vigtigst. At tage en fredelig og god afsked med et familiemedlem eller en nær ven. Ligeledes kan pjecen være en hjælp for dem, der ønsker at forberede sig bedst muligt, inden livet slutter.

Pjecen er udgivet af foreningen Danske Bedemænd, hvis medlemmer varetager 60 procent af alle begravelser i Danmark. Foreningens sekretariat kan kontaktes for oplysninger om nærmeste bedemand, der er medlem af foreningen.

De cirka 275 medlemmer er underlagt foreningens etiske og faglige regler og tilknyttet et ankenævn og en garantifond. Foreningens sekretariat hjælper gerne med at løse problemer i forbindelse med dødsfald og besvarer spørgsmål om bedemandens arbejde.

Med venlig hilsen

Danske Bedemænd

Engelsborgvej 52

2800 Kgs. Lyngby

Tlf: 45 93 14 11

Fax: 45 93 54 11

email: kontakt@bedemand.dk

www.bedemand.dk

Dødsfaldet . . . . .side 6

Når et menneske dør
Dødsriterier
Obduktion
Hospitalsobduktion
Retslægeligt ligsyn - obduktion
Transplantation
Donation af krop til forskning

Jnden begravelsen . . .side 13

Anmeldelse af dødsfald
Kremering eller jordfæstelse
I kiste
Andre kulturer
Når danskere dør i udlandet
Når udlændinge dør i Danmark

Begravelsen . . . . .side 19

Traditioner før og efter højtideligheden
Højtideligheden
Præsten som sjælesørger
Ikke medlemmer af folkekirken
Borgerlig begravelse

Kirkegårde . . . . .side 23

Gravsteder
Bestilling af sten
Vedligeholdelse af gravsted
Alternativ til traditionel jordfæstelse

Sorg og omsorg . . . . .side 27

Sorg er en reaktion
Sorgstøtte
Tilskud til psykologhjælp

Økonomi . . . . .side 33

Behandling i skifteretten
Tilskud
Almindelig kommunal begravelseshjælp
Andre former for støtte
Hjælp når der mangler pårørende
Efterlevelsespension
Efterlevelseshjælp
Formue i eget hus eller ejerlejlighed
Skatteforhold
Arbejdsmarkedets Tillægspension
Indefrosne dyrtidsportioner
Efterindtægt
Forsikringer
Gruppelivsforsikring
Andre forsikringer

Arven . . . . .side 46

Arverækkefølge
Notartestamente med advokat
Notartestamente uden advokat
Vidnetestamente
Nødtestamente
Tilbagekaldelse

Skifteretten . . . . .side 51

Skifterettens opgaver
Hvordan kan boet deles?
Boafgiften
Hæfte for afdødes gæld
Pårørendes opgaver efter dødsfald
Elysium Begravelsesopsparing

Dødsfaldet

Hvis dødsfaldet sker i hjemmet, kontaktes vagtlægen eller afdødes egen læge.

Når et menneske dør

Når et menneske dør, er det første, man skal gøre, at kontakte en læge.

Hvis dødsfaldet sker i hjemmet, kontaktes vagtlægen eller afdødes egen læge. Hvis det sker på plejehjem eller hospital, vil personalet kontakte en læge, der herefter skriver dødsattesten. Hvis der er den mindste tvivl om, hvordan eller hvorfor dødsfaldet er sket, så skal politiet underrettes, før lægen kan udskrive en dødsattest.

Fra det øjeblik, døden indtræder, til lægen udfylder en dødsattest, kan der gå flere timer.

Døds-kriterier

Der er to forskellige definitioner på, hvornår et menneske er dødt:

Hjertedøds-kriteriet.

Når både hjerne og hjerte er dødt, og åndedrætsfunktionen går i stå, kommer der misfarvninger på huden. Det er de såkaldte dødspletter. Dertil kommer rigor mortis - dødsstivheden, der indtræder inden for de første par timer efter dødsfaldet.

Hjerner-døds-kriteriet.

Når hjernen er holdt op med at fungere, kan det fastslås via et elektro-encefalogram, der måler hjernens elektriske svingninger. Og når hjernens svingninger standser, så kan kroppens andre livsfunktioner heller ikke fortsætte på naturlig vis, og personen kan erklæres for død.

Obduktion

En obduktion betyder, at man foretager en ydre og indre undersøgelse af en afdød person. Kroppen bliver undersøgt udvendigt, hvorefter organerne bliver taget ud og undersøgt for at klarlægge årsagerne til dødsfaldet. I forbindelse med obduktionen kan der tages prøver til brug for yderligere undersøgelse. Efter obduktionen bliver organerne lagt tilbage i kroppen, og afdøde lukkes herefter til igen.

Der findes to typer obduktioner:

Hospitalsobduktion

Hvis dødsfaldet er sket på et hospital eller, hvis afdøde indbringes til en skadestue – og politiet ikke er involveret i dødsfaldet – kan der foretages en hospitalsobduktion.

Denne kan foretages, hvis den afdøde efter sit fyldte 18. år skriftligt har givet tilladelse til obduktion. Såfremt den afdøde har udtalt sig imod obduktion - eller dette må antages at stride mod afdødes livsopfattelse – kan obduktion ikke foretages.

Hvis afdøde ikke har foretaget tilkendegivelser om obduktion, skal de pårørende spørges, og give tilladelse til obduktionen.

Retslægeligt ligsyn – obduktion

Hvis politiet involveres i et dødsfald, hvad enten det er et mistænkeligt dødsfald, et dødsfald på et hospital i forbindelse med et behandlingsforløb, eller hvis en person findes død, skal der foretages et retslægeligt ligsyn. Dette foretages af en embedslæge eller en retsmediciner sammen med politiet.

Ved ligsynet bestemmes det, om der eventuelt skal være en retslægelig obduktion. Hvis de pårørende nedlægger forbud mod obduktionen, vil afgørelsen blive truffet af retten, og eventuelt senere af landsretten.

Selve obduktionen foregår som beskrevet ved en hospitalsobduktion.

Transplantation

Det er i stigende omfang blevet muligt at redde eller forlænge menneskeliv ved at udskifte ødelagte organer med velfungerende organer fra andre mennesker. Transplantation kan ske, hvis afdøde har udfyldt et donorkort eller på anden måde tydeligt har ytret ønske om at donere sine organer. Ellers skal to krav være opfyldt:

1. Afdøde må på ingen måde, i tale eller på skrift, have udtalt sig imod organdonation.
2. De nærmeste pårørende skal give deres samtykke til donationen.

Det er i stigende omfang blevet muligt at redde eller forlænge menneskeliv ved at udskifte ødelagte organer med velfungerende organer fra andre mennesker.

Transplantation kan ske, hvis afdøde har udfyldt et donorkort eller på anden måde tydeligt har ytret ønske om at donere sine organer.

Egen læge kan være behjælpelig med oprettelse af testamente. Ved dødsfaldet kontaktes bedemanden, som vejleder omkring eventuel højtidelighed – og den forholdsvis korte tidshorisont – inden overførelse af den afdøde til universitetet.

Donation af egen krop til forskning

Alle har mulighed for at testamentere sin krop til forskning eller uddannelse af nye læger. Testamenteringen kan ske til universiteterne i København, Århus og Odense.

Egen læge kan være behjælpelig med oprettelse af testamente. Ved dødsfaldet kontaktes bedemanden, som vejleder omkring eventuel højtidelighed - og den forholdsvis korte tidshorisont - inden overførelse af den afdøde til universitetet.

Ekstra transportudgifter i forbindelse med testamenteringen betales af universitetet.

Jnden begravelsen

Bedemandens opgaver kan være:

Anmeldelse til begravelsesmyndighed.

Hjælp til udformning af dødsannonce og indrykning i de aftalte aviser.

Bestilling af kiste, ligklæder, urne, kistedekoration og blomster.

Bestilling af organist, kor, solist, trykte sange, transport med rustvogn.

Aftaler med kirkegård.

Kontakt til fagforening, sygeforsikring, gruppelivsforsikring og livsforsikring.

Jnden begravelsen

Ethvert dødsfald skal anmeldes til den stedlige begravelsesmyndighed, som – uanset trosretning – er folkekirkens sognepræst i bopæls sognet, eller sognets kordegnkontor.

Anmeldelsen sker på baggrund af en af lægen udstedt dødsattest.

Udover arrangementet ved begraveshandlingen tilbyder de fleste bedemænd i øvrigt at være behjælpelig med bestilling af blomster og kranse, trykte salmeblade, bestilling af solist, indrykning af dødsannoncer såvel i aviser som på internettet, bestilling af kaffebord, kontakt til stenhugger m.v.

Når dødsfaldet er indtruffet, kontaktes bedemanden, og den efterfølgende samtale om det videre forløb kan foregå hos bedemanden eller i de pårørendes hjem. Her kan man i fred og ro tale om afdødes og de pårørendes ønsker til højtideligheden.

Kremering eller jordfæstelse

Det første, der skal tages stilling til i forbindelse med begravelsen, er, om afdøde skal brændes eller begraves i kiste (jordfæstes). Man bør altid følge afdødes ønske. Men hvis afdøde ikke har afgivet et skriftligt ønske, må de pårørende træffe beslutningen.

Man kan skrive sine ønsker ned i dokumentet “Min sidste vilje”, der kan fås ved henvendelse til den lokale bedemand eller Danske Bedemænds Sekretariat.

Afdøde skal begraves senest otte dage efter dødsfaldet. I særlige tilfælde kan man søge embedslægen om at få fristen forlænget.

J kiste

Ved ilægningen kan venner og familie få sagt endeligt farvel til afdøde.

Hvis ikke hjemmesygeplejersken, sygehuspersonalet eller plejehjemspersonalet allerede har gjort afdøde i stand til ilægningen, gør bedemanden det.

De pårørende er velkomne til at hjælpe med istandgørelsen og med at iføre afdøde tøjet, som han eller hun skal begraves i. Det kan være eget tøj efter de pårørendes valg, eller man kan vælge det tøj, bedemanden kan levere.

Det er helt normalt, at de pårørende lægger nogle personlige ting i kisten til afdøde. Det anbefales især, at børn får mulighed for at tage en personlig afsked ved at lægge nogle ting, de forbinder med afdøde, i kisten.

Det kan være glansbilleder, et bestemt stykke tøj, en tegning eller lignende.

Andre kulturer

Der er forskellige ritualer ved forskellige religioner og kulturer. På sygehuse og i hjemmeplejen er man bekendt med, at familierne selv udfører muslimske vaske- og forberedelsesritualer.

Andre ritualer i andre kulturer og religioner vil også blive fuldt ud respekteret, hvis der bliver gjort opmærksom på, at afdøde ønskede det.

Når danskere dør i udlandet

Hvis afdøde ikke skal kremes inden hjemtransport, skal han eller hun i nogle tilfælde balsameres af hensyn til fare for smitteoverførsel. Balsameringen bliver foretaget på et lokalt hospital i det land, hvor afdøde opholdt sig.

Bedemanden skal herefter lægge afdøde i en zinkkiste, som loddes sammen, så den er helt tæt. Zinkkisten anbringes i en udvendig trækiste. Ved ankomsten til Danmark er det oftest – af miljøhensyn - nødvendigt at tage afdøde ud af zinkkisten igen.

Det kendte gule sygesikringskort blev pr. 1. august 2014 afløst af det blå EU-sygesikringskort. Man skal være opmærksom på, at det nye EU-sygesikringskort ikke dækker hjemtransport ved dødsfald eller sygdom under ophold i udlandet, uanset om man er på ferie eller forretningsrejse. Hvis man vil være dækket for sådanne udgifter, er det vigtigt at man tegner en rejseforsikring, der ikke kun dækker hjemtransport ved sygdom, men også ved død.

Det er helt normalt, at de pårørende lægger nogle personlige ting i kisten til afdøde. Det anbefales især at børn får mulighed for at tage en personlig afsked ved at lægge nogle ting, de forbinder med afdøde, i kisten.

Ethvert medlem af
brancheforeningen
Danske Bedemænd,
kan hjælpe med det
praktiske.

Man kan få besvaret sine spørgsmål om hjemtransport og sygesikring hos Europæiske Rejseforsikring, som den offentlige sygesikring er forsikret hos.

Spørgsmål i øvrigt om rejseforsikringer kan man stille til Forsikringsoplysningen. Adresser og telefonnumre står i serviceafsnittet på side 63

Når udlændinge dør i Danmark

Der gælder de samme regler for transport af afdøde, hvis en udlænding dør i Danmark. Men reglerne for støtte til transportudgifter er forskellige fra land til land.

Ethvert medlem af brancheforeningen Danske Bedemænd, kan hjælpe med det praktiske.

Begravelsen

Grethe Jørgensen har erfaring som præst fra Skt. Johannes Kirke, Aarhus, og Aarhus Universitetshospital.

”Meget ofte giver begravelsessamtalen de pårørende en god lejlighed til at få talt sammen om afdøde og om afdødes betydning for dem.”

Begravelsen

Langt de fleste, der dør i Danmark, har gennem deres medlemskab af Den Danske Folkekirke tilkendegivet, at de ønsker, at en kirkelig handling skal markere afslutningen på deres liv. En kirkelig handling kan foregå både i kirken og i et kapel og er kendetegnet ved, at der medvirker en præst. Sogne- og sygehuspræst Grethe Jørgensen ridser op, hvad præsten skal gøre og kan hjælpe med.

Samtalen med præsten

De efterladte møder ofte præsten første gang ved samtalen inden begravelsen. Samtalen tjener det formål, at tilrettelæggningen af begravelsen eller bisættelsen kan blive så god som mulig. Det aftales bl.a., hvilke salmer, der skal synges, og de pårørende fortæller, hvilke overvejelser den afdøde og/eller de pårørende eventuelt har gjort sig i forbindelse med den kirkelige handling.

I Danmark er der tradition for, at det er præsten, der taler over afdøde og ved samtalen med de pårørende får præsten mulighed for at danne sig et billede af afdøde og afdødes liv. Samtalen giver med andre ord præsten en indfaldsvinkel til at vælge tema og ”tone” for den kirkelige handling.

Højtideligheden

Ved noget så skelsættende som døden har vi mennesker tydeligvis brug for særlige ritualer. Begravelsesritualet kan skabe et ”rum”, hvor vi er sammen i et forløb, der både består i erkendelsen af døden som en realitet og i mødet med det, der rækker ud over døden og vores fremtidige liv uden den afdøde.

Der er få krav til højtideligheden, men ritualbogen foreskriver, at præsten, efter at have nævnt afdødes navn, skal kaste jord på kisten tre gange med ordene: ”Af jord er du kommet. Til jord skal du blive. Af jorden skal du igen opstå. I forlængelse heraf bedes Fadervor og velsignelsen lyses. Ved en jordfæstelse foregår jordpåkastelsen ved graven og ved en bisættelse foregår den inde i kirken.

Dertil er der tradition for, at der er en tekstlæsning fra Bibelen, og at præsten holder en tale eller prædiken. Talen indeholder normalt både en forkyndende del og en personlig del om afdøde. Der bliver endvidere sunget tre til fire salmer. For mange er det vigtigt, at højtideligheden foregår i afdødes

ånd, så man er omhyggelig med at vælge salmer, som afdøde holdt af eller som minder om ham eller hende.

Organisterne i de danske kirker er kun forpligtede til at spille salmer fra salmebogen, men i mange tilfælde vil organisten dog acceptere at spille andre sange, hvis det drejer sig om en melodi, som med rimeligt resultat kan spilles på et kirkeorgel og hvis præsten accepterer ønsket. Man må altså forhøre sig i det konkrete tilfælde.

Præsten som sjælesørger

Præsterne påtager sig blandt meget andet rollen som sjælesørger, når de efter endt uddannelse aflægger præsteløftet, og det er et løfte og en rolle, som langt de fleste præster tager meget alvorligt. Det betyder i praksis, at præsten normalt vil komme på besøg hos den nærmeste efterladte efter begravelsen og stille sig til rådighed for en eller flere samtaler, hvis den efterladte skulle ønske det. Man kan også altid selv kontakte præsten og bede om en samtale. Også selvom der skulle være gået år efter dødsfaldet. Præsten har tavshedspligt, så intet af det, der bliver fortalt, kommer videre.

Ikke-medlemmer af folkekirken

I dag er der flere muligheder for begravelse. Er afdøde ikke medlem af folkekirken, har man som udgangspunkt ikke adgang til at have en præst til stede ved sin begravelse.

Borgerlig Begravelse

Der er ingen lovkrav til, hvordan en ikke-kirkelig ceremoni skal foregå, blot skal almindelig sømmelighed overholdes.

Ceremonien kan foregå i eget hjem eller fra sygehuskapel, krematoriekapel, og i nogle sogne også fra kirkens kapel.

I formularen ”Min sidste vilje” fra Danske Bedemænd kan man bestemme, hvordan selve højtideligheden skal foregå

Alle har ret til at blive begravet i indviet jord, det vil sige på en kirkegård.

Kirkegårde har forskellige regler for, hvilke typer sten man må anvende, så det er en god ide at spørge graveren til råds, før man køber en sten.

Kirkegårdene

De danske kirkegårde ejes og administreres af folkekirken. I nogle større byer er det kommunen, der administrerer kirkegårdene.

Gravsteder

Kirkegårdene har forskellige typer gravsteder til både kister og urner. Men hvordan de er anlagt, og hvad de koster, varierer meget.

De fleste kirkegårde har etableret anonyme fællesgrave, hvor afdødes urne kan blive sat ned – i daglig tale ”de ukendtes grav”.

På nogle kirkegårde kan de pårørende få oplyst, hvor urnen sættes ned. Men i de fleste tilfælde lægger de pårørende blomster ved et fællesmonument ved de ukendtes grav.

I løbet af de sidste ti år er det blevet populært at bruge mindesten som en slags kompromis mellem de ukendtes grav og et egentligt gravsted. En mindesten er en plade, som lægges vandret i jorden, oven på kisten eller urnen. Mindestenen giver de samme oplysninger om den døde, som en gravsten gør.

Mange kirkegårde har også andre former for fællesgrave. På alle fællesgrave er der krav om renholdesaftale (legat).

Traditionelle gravsteder giver mulighed for individuel tilplantning og gravsten. Man kan vælge selv at renholde gravstedet, eller man kan vælge at lade kirkegården gøre det. Dette kan aftales enten som årsregning/halv-årsregning, eller man kan lave en aftale for hele fredningsperioden gennem stiftet.

Bestilling af sten

Kirkegårde har forskellige regler for, hvilke typer sten man må anvende, så det er en god ide at spørge graveren til råds, før man køber en sten.

Vedligeholdelse af et gravsted

Et gravsted skal holdes frit for ukrudt og i pæn stand. Man kan mod betaling overlade pasningen til kirkegårdens personale.

Et gravsted er kun fredet i et begrænset antal år. Hvor lang tid der går, før en ny kiste eller urne igen bliver nedsænket i graven, er forskelligt, men en urne er fredet i mindst 10 år og en kiste i mindst 20 år. Se iøvrigt de enkelte kirkegårdes vedtægter.

Kirkegårdens kontor skriver til indehaveren af gravstedet, før graven bliver nedlagt, så man kan nå at forlænge fredningstiden.

Alternativ til traditionel jordfæstelse

Hvis man ikke ønsker at afdøde skal begravnes eller nedsættes på en kirkegård, så er der alternative muligheder. For alle alternativer gælder, at afdøde skal kremes.

1. Afdødes aske kan spredes over havet.
Der skal ligge et skriftligt ønske fra afdøde om, at askespredning ønskes. Ligger der ikke et skriftligt ønske, er det begravelsesmyndigheden, der tager stilling til, om der alligevel kan gives tilladelse til askespredning.
2. Afdøde kan komme i privat jord.
Grunden skal være mindst 5.000 kvadratmeter, og begravelsesstedet må ikke ligne et gravsted. Der skal tinglyses en servitut på grunden.
3. Som noget nyt er der åbnet mulighed for, at kommunerne kan anlægge begravelsespladser i skove, (skovkirkegårde). Den lokale bedemand vil kunne orientere nærmere om, hvorvidt der i kommunen er aktuelle planer om anlæggelse af en skovkirkegård.

Det er ikke tilladt at beholde urnen med afdødes aske hjemme.

Sorg og omsorg

Helle Børglum er psykoterapeut MPF med speciale i eksistentiel terapi og har arbejdet med sorg og sorgstøtte i 12 år i bl.a. Landsforeningen Spædbarnsdød og Kræftens Bekæmpelse.

Husk, sorg er udtryk for, at der har været en relation.

Lyt derfor efter de følelser, der beskriver den sørgendes tanker og oplevelser.

Sorg og omsorg

At miste et menneske, man har været knyttet til, vil, lige meget hvordan relationen har været, skabe en reaktion. Sorgen kan have mange ansigter og forløber meget individuelt og der findes ikke en entydig beskrivelse af eller formel for, hvordan et menneske reagerer eller bør reagere i sorgen.

Selvom et dødsfald kan beskrives som forventet eller sker som enden på et langt levet liv, er det sjældent muligt at forberede sig helt på sin egen eller andres reaktion. Sker et dødsfald uventet og pludseligt, kan der opstå en følelse af afmagt og angst i den efterladte. I den situation kan det være svært at handle rationelt eller finde klarhed til at tage beslutninger, og det er nødvendigt med god tid og omsorg fra andre.

For de fleste kommer erkendelsen af det uigenkaldelige tab gradvist, og sorgen kan føles dybere og mere påtrængende som dagene går. Måske forstår den efterladte tabet på et intellektuelt plan men endnu ikke på det følelsesmæssige. For nogle vil dødsfaldet være så stort et chok, at alt går i stå og en reaktion udebliver.

For den sorgramte er det værdifuldt, at de pårørende viser mod til at være sammen med den sorgramte om det, der er og det, der opstår. At den pårørende kan rumme den sørgende uden at have fordomme eller tilbyde færdige løsninger. Som sorgramt er det mere givende at blive spurgt og mødt med interesse og nysgerrighed for at skabe indblik end at modtage bud og konklusioner.

Men det kan være en svær opgave at støtte, for når vi møder sorg, enten i os selv eller hos andre, kan vi blive ramt af mange samtidige følelser. De kan tilmed være modsatrettede og virke upassende. Som pårørende til en sorgramt kan det også være svært at adskille, hvad der er den sørgendes behov og hvad der er ens eget behov for at trøste, fordi det er en svær situation at være i. Sig det gerne højt.

Sorg er en reaktion

Når man mister et menneske, man har været knyttet til, mister man en relation, hvad enten relationen var god eller dårlig. Dermed mister man også en del af sig selv, sine vaner og sin forståelse af livet, som det har været levet, indtil døden indtraf.

Sorg kan beskrives som den proces, hvor man stille og roligt og i sit eget tempo lærer at leve uden den, man har mistet og det, relationen betød for en. Det betyder, at der er mange nye opgaver, der skal accepteres og forstås. Det er opgaver af både praktisk og mental karakter. På det praktiske plan skal den sorgramte måske tilegne sig nye færdigheder og ansvarsområder. På det mentale plan handler det om både at skulle sige farvel, men også at forstå, at det er vigtigt at lade mindet leve videre og få sin plads. Man skal finde sig til rette med at have sin historie. På den måde er sorgprocessen fyldt af modsætninger og udfordringer. Både den sorgramte og de pårørende må acceptere, at der ikke findes en fast model for sorgens retning og at det kræver mod at leve med netop denne uvished.

I sorgen kan der opstå komplikationer, der kræver ekstra opmærksomhed. Det kan vise sig ved, at den efterladte ikke kan sove eller finde ro, oplever tiltagende angst, har mange skyldtanker eller mister lysten til selv at leve. Opstår disse tegn, er det vigtigt at tilbyde mere støtte og opfordre den efterladte til at søge professionel støtte.

Sorgstøtte

Som pårørende til sorgramte er det vigtigt at have mod til at være med i sorgprocessens mange facetter. Du gør det bedst ved at vælge at have tid til at lytte, spørge og måske være til praktisk hjælp. Du viser omsorg ved at være interesseret og rummelig.

Det er hårdt arbejde at sørge og derfor er det lige så vigtigt og naturligt, at den sorgramte ind imellem ikke har kræfter til at sørge, men bare vil holde "fri" et øjeblik. Støt også op om dette velvidende at det ikke betyder, at sorgen er væk.

At lære at leve med sit tab er en proces, der varer ved – med skiftende karakter og intensitet.

Støtte er vigtigt, også efter begravelsen. Når der ikke længere er nogle praktiske gøremål, sker det ofte, at virkeligheden rammer hårdt.

Sorgstøtte er grundlæggende at vise interesse og byde sig til. Nogle gange som den lyttende. Andre gange som den, der tager opvasken.

Tilskud til psykologhjælp

Den offentlige sygesikring giver tilskud til behandling hos psykolog efter en pårørendes dødsfald.

Man skal være nærmeste pårørende. Altså ægtefælle, forældre, børn eller søskende til afdøde.

Man kan få tilskud til behandling hos en psykolog, der har overenskomst med sygesikringen. Man kan kun få støtte til 12 konsultationer.

Det er den pårørendes egen læge, der henviser til psykolog og søger tilskud hos den pårørendes amt.

Man kan blive henvist op til seks måneder efter dødsfaldet. Sygesikringens tilskud svarer til 60 procent af psykologens honorar.

Sygeforsikringen Danmark giver også tilskud til behandling hos psykolog. Det kan man få, hvis man er medlem af sygeforsikringens gruppe 1, 2 eller 5. Tilskuddet er fast på 100 kr. pr. konsultation, og max. 2.400 kr pr. år.

Økonomi

Man kan søge kommunen om en særlig hjælp til begravelsen.

Som hovedregel skal man være efterladt ægtefælle eller samlevende med et lille indkomstgrundlag, som eksempelvis pensionister eller uddannelsessøgende.

Man kan klage over kommunens afgørelse af ansøgningen om begravelseshjælp til Sundhedsvæsenets Patientklagenævn.

Økonomi

Afdødes konti i pengeinstitutter bliver spærret, indtil boet er behandlet i Skifteretten, eller der er fundet en bobestyrer, men pengeinstitutterne accepterer ofte, at man hæver penge til at betale begravelsesregningerne med.

Tilskud

Der er forskel på omkostningerne ved en begravelse i forskellige egne af Danmark.

Hvis der ikke er penge til begravelsen i afdødes bo, er det den, der har bestilt begravelsen, som hæfter for betalingen.

Begravelseshjælp

Ved dødsfald kan pårørende søge om begravelseshjælp fra det offentlige. Det er Udbetaling Danmark, der administrerer ordningen og ansøgningen foregår digitalt. Bedemanden hjælper gerne hermed.

Normalt bliver begravelseshjælpen udbetalt senest en måned efter, at Udbetaling Danmark har modtaget ansøgningen. Beløbet bliver beregnet på baggrund af afdødes og den eventuelle ægtefælles formue. Men der er undtagelser, hvis afdøde er:

1. Under 18 år – så er hjælpen på kr. 8.850,- i 2016.
2. Født før 1. april 1957 – så er man under alle omstændigheder, uanset formue, garanteret et beløb på 1.050 kr., hvis man søger begravelseshjælpen.

Der er flere betingelser for at få udbetalt den formuebetingede hjælp, men det maksimale beløb er kr. 10.550,- i 2016. Satserne bliver reguleret ved begyndelsen af hvert år.

Man kan få yderligere oplysninger om betingelser for begravelseshjælp hos Udbetaling Danmark eller hos bedemanden.

Andre former for støtte

Man kan søge kommunen om en særlig hjælp til begravelsen. Som hovedregel skal man være efterladt ægtefælle eller samlevende med et lille indkomstgrundlag, som eksempelvis pensionister eller uddannelsessøgende.

Der skal benyttes en særlig blanket (ansøgning om enkeltydelser, jfr. aktivlovens § 81) til brug for ansøgningen, og blanketten skal indsendes og behandles af den pårørendes/ansøgerens bopælskommune. Såfremt man er folkepensionist eller ”gammel” førtidspensionist søges efter pensionsloven 14, stk. 1.

Der findes endvidere en regel om, at der altid skal være adgang for ubemidlede til at få et gravsted udlagt uden vederlag.

Sygeforsikringen Danmark

Hvis afdøde var medlem af Sygeforsikringen Danmarks gruppe 1 eller 2, kan man få begravelseshjælp på 1.400 kr.

Pr. 1. juli 2014 er medlemmer mellem 16 og 59 år – som uafbrudt har været medlemmer af Gruppe 1 eller 2 i de forudgående 5 år, omfattet af en ny dødsfaldsdækning. Dødsfaldsdækningen er en gruppelivsordning, som betyder, at der ved død udbetales en engangssum på kr. 50.000,-.

Arbejdsskadeforsikring

Når dødsfaldet sker som følge af en arbejdsskade, så får de efterladte ud over erstatningssummen også et overgangsbeløb. Det skal dække de umiddelbare udgifter i forbindelse med dødsfaldet.

Lovpligtig ansvarsforsikring

Ved dødsfald som følge af trafikulykke, uanset hvem der bærer ansvaret, kan der i en del tilfælde udbetales erstatning både til de efterlevende og til dækning af begravelsesudgifter.

Hjælp når der mangler pårørende

Kommunen kan også overtage hele ansvaret for begravelsen og betalingen. Det gælder, hvis afdøde ikke har pårørende, eller hvis de pårørende fralægger sig alt ansvar og meddeler kommunen deres beslutning med det samme.

I sidstnævnte tilfælde mister de pårørende også enhver indflydelse på begravelsen.

Efterlevelsespension

Når den ene af to samlevende ægtefæller eller samlever – der begge modtager social pension – dør, fortsætter udbetalingen af pensionisternes sammenlagte pensioner (efterlevelsespension) i en periode svarende til 3 måneder fra dagen efter dødsfaldet. Efterlevelsespensionen udbetales kun, hvis ægtefællerne havde

Da afdødes personfradrag ophører pr. dødsdagen, skal man være opmærksom på, at efterlevelsespensionen vil blive reduceret, idet der bliver trukket skat af det fulde beløb.

Udbetalingen af efterlevelsespension sker til den længstlevende pensionist.

Man kan også spare op til egen begravelse. Ordningen er beskrevet på side 60.

Når en ægtefælle dør, medfører det som regel ændringer i den efterladtes skatteforhold.

Det betyder, at man skal henvende sig til Borgerservice i sin kommune for at få lavet forskudsregistreringen om, når man har været i skifteretten.

fælles bopæl/folkeregisteradresse på dødstidspunktet. Efterlevelsespension udbetales således ikke, såfremt den ene ægtefælle er flyttet på plejehjem.

Da afdødes personfradrag ophører pr. dødsdagen, skal man være opmærksom på, at efterlevelserspensionen vil blive reduceret, idet der bliver trukket skat af det fulde beløb. Udbetalingen af efterlevelsespension sker til den længstlevende pensionist.

Det er Udbetaling Danmark, der administrerer området.

Efterlevelseshjælp

Efterlevelseshjælpen er en håndsrækning til efterladte ægtefæller og samlevende, der har små indtægter og formuer.

For at komme i betragtning, er det en betingelse, at man har delt samme bopæl i Danmark i de sidste tre år før dødsfaldet, og at ens indtægter og formue ikke overstiger nogle nærmere fastsatte grænser. Hjælpen er en skattepligtig engangsudbetaling.

Man kan søge om efterlevelseshjælp gennem Udbetaling Danmark og ansøgningen foregår digitalt. Udbetaling Danmark skal have modtaget ansøgningen senest 6 måneder efter dødsfaldet.

Der kan ikke ydes efterlevelseshjælp til efterlevende ægtefæller eller samlevende, der modtager efterlevelsespension.

Formue i eget hus eller ejerlejlighed

Hvis den efterladte er fyldt 65 år eller får efterløn, pension eller delpension og har en større formue i egen bolig, kan man få efterlevelseshjælp i form af et lån uanset formuen i egen bolig. Det er Udbetaling Danmark, der administrerer ordningen.

Lånet skal først betales tilbage, når boligen bliver solgt, eller den efterladte dør. Til den tid skal man også betale renter.

Modtager man efterlevelsespension, kan der ikke ydes efterlevelseshjælp i form af lån i egen bolig.

Skatteforhold

Når en ægtefælle dør, medfører det som regel ændringer i den efterladtes skatteforhold. Det betyder, at man skal henvende sig til Borgerservice i sin kommune for at få lavet forskudsregistreringen om, når man har været i skifte-

retten. De fleste dødsboer er for små til at være skattepligtige. Grænsen for, hvornår dødsboet undgår skattepligt, bliver reguleret hvert år.

Arbejdsmarkedets Tillægspension (ATP)

ATP er en obligatorisk, lovpligtig pensionsordning for lønmodtagere i alderen 16-66 år, der arbejder mindst 9 timer pr. uge hos samme arbejdsgiver.

Ordningen bliver finansieret af bidrag fra arbejdsgivere og lønmodtagere.

ATP-pensionen udbetales fra medlemmets 67. år. Medlemmer født den 1. juli 1939 eller senere har mulighed for at få udbetalt ATP som 65. årige.

ATP får via CPR-registeret oplysninger om dødsfald i Danmark og kan derfor helt automatisk sørge for udbetaling ved dødsfald, hvis betingelserne herfor er opfyldt. ATP's ydelser til efterladte er ændret fra 2002.

- Når et ATP-medlem dør, har en ægtefælle/samlever og børn under 21 år ret til et engangsbeløb fra ATP. Det er en betingelse, at afdøde har været medlem af den nye ordning i mindst 2 år og har betalt bidrag, som svarer til 2 års fuld-tidsbeskæftigelse. Samlevende skal have haft fælles folkeregisteradresse i 2 år forud for dødsfaldet.

- Ydelserne efter de nye regler er gjort ensartede. Som hovedregel vil alle berettigede efterladte få udbetalt et engangsbeløb på kr. 50.000 før afgift. Ydelsen til ægtefæller og samlevere aftrappes jævnt fra afdødes 66. år, for helt at bortfalde, hvis afdøde var fyldt 70 år.

Rettigheder efter de gamle regler eksisterer, selv om afdøde var fyldt 70 år. Det betyder, at efterladte ægtefæller fortsat kan få udbetalt et engangsbeløb efter de gamle regler. Har den efterlevende ret til et engangsbeløb både efter den nye og den gamle ordning, så udbetales kun det største af beløbene.

Der kan være tale om en eller flere af følgende ydelser efter de gamle regler:

Ægtefællesum efter ATP-lovens § 11:

Når et ATP-medlem født efter 30.06.1925 afgår ved døden, udbetales en ægtefællesum til den efterlevende ægtefælle. Der stilles ingen krav til ægteskabets eller ATP-medlemskabets varighed. Ægtefællesummen er et engangsbeløb, hvoraf der betales 40% i afgift til staten.

Har den efterlevende ret til et engangsbeløb både efter den nye og den gamle ordning, så udbetales kun det største af beløbene.

Løbende pensionsudbetalinger er almindelig skattepligtig indkomst, mens der skal betales en afgift på 40% af engangsbeløb.

Yderligere oplysninger om ATP kan fås hos ATP-Huset. Se adresse og tlf. i serviceafsnittet på side 63.

Børnesum:

Børnesum udbetales til børn under henholdsvis 18 og 21 år. Hvorvidt børnesummen udbetales til børn under 18 eller 21 år, er afhængig af nærmere fastsatte regler. Detaljerede oplysninger om disse regler kan fås ved henvendelse til ATP. Børnesum er et engangsbeløb, hvoraf der betales 40% i afgift til staten.

Ægtefællesum efter ATP-lovens § 12:

Foruden ægtefællesummen efter ATP-lovens § 11 kan der udbetales en ægtefællesum efter en anden paragraf. Denne ægtefællesum kan kun udbetales, hvis afdøde er født i perioden 01.07.1925 til 20.06.1941. Størrelsen af denne sum er afhængig af bl.a. modtagerens alder og egen ATP-pension.

Ægtefællesummen er et engangsbeløb, hvoraf der betales 40% i afgift til staten.

Ægtefællesum efter ATP-lovens § 13, stk. 1:

En ægtefællesum i form af et engangsbeløb kan blive udbetalt til ATP-medlemmers efterlevendes ægtefæller, hvis det afdøde ATP-medlem var født inden 01.07.1925. Der betales 40% i afgift til staten.

For at være berettiget til en ægtefællesum efter ATP-lovens §§ 12 og 13 gælder, at ægteskabet skal have varet i mindst 10 år, og medlemmet skal have optjent en pensionsret, der svarer til 10 års fuldt medlemskab. Endelig må den efterlevendes egen ATP-pension ikke overstige – eller forventes at overstige – halvdelen af afdødes ATP-pension.

Ægtefællepension:

Efterlevende ægtefæller, der allerede modtager løbende ægtefællepension efter de tidligere regler, fortsætter blot med at modtage deres ægtefællepension livsvarigt.

Efter en skilsmisse:

Fraskilte kvinder kan under visse betingelser bevare retten til et beløb efter deres fraskilte mand efter de gamle regler. Det er bl.a. en betingelse, at manden skal være pålagt bidragspligt ved skilsmissen, og at bidragspligten stadig gælder ved mandens død. Fraskilte kvinder skal selv sørge for at få deres ret registreret hos ATP. Det bør ske snarest efter skilsmissen ved indsendelse af skilsmisshedokumenterne til ATP. En fraskilt kvindes ret til engangsbeløb bortfalder, hvis hun gifter sig igen. Fraskilte mænd har ikke denne mulighed.

Skal man betale skat af ATP?

Løbende pensionsudbetalinger er almindelig skattepligtig indkomst, mens der skal betales en afgift på 40% af engangsbeløb.

Yderligere oplysninger om ATP kan fås hos ATP-Huset. Se adresse og tlf. i serviceafsnittet på side 63.

Indefrosne dyrtidsportioner

I perioden 1/9 1977 til 31/8 1979 tilbageholdt staten de såkaldte indefrosne dyrtidsportioner. Disse penge blev indbetalt til ATP-fonden, og administreres nu af Lønmodtagernes Dyrtidsfond (LD). Pengene er lønmodtagernes personlige ejendom og er noteret på en konto for hver enkelt lønmodtager. For at få udbetalt et beløb fra LD skal lønmodtageren have været beskæftiget helt eller delvist i den nævnte periode.

I forbindelse med dødsfald får LD automatisk besked om dødsfaldet fra folker registret. Derefter henvender fonden sig til den skifteret, der behandler boet, og spørger, hvem der skal have pengene udbetalt.

Efterindtægt

Hvis afdøde var funktionær eller tjenestemand, får efterladte, hvad der nogenlunde svarer til tre måneders løn. Det præcise beløb kan man få oplyst hos arbejdsgiveren.

Forsikringer

Man skal huske på, at udbetalingen fra en forsikring indgår i afdødes bo, hvis afdøde ikke har skrevet, hvem der skal modtage forsikringssummen.

Hvis der derimod er indsat en begunstiget i forsikringen, så får den begunstigede forsikringssummen direkte, og pengene tæller ikke med i afdødes bo. En del af de kapitalpensioner, som mange danskere har i pengeinstitutter, er udstyret med gruppelivsforsikringer, hvor der ikke står påført nogen modtager.

Den begunstigede skal under alle omstændigheder betale en såkaldt boafgift af forsikringssummen, uanset hvordan afdødes bo i øvrigt bliver behandlet.

Gruppelivsforsikringer, der er tegnet i et pengeinstitut som del af en kapitalpension, har fradragsberettigede præmier, og derfor skal der betales 40 procent i skat af forsikringssummen, når den bliver udbetalt.

Overgangsbeløbet har ikke noget at gøre med en senere sum til erstatning for tab af forsørger.

Gruppelivsforsikring

Mange fagforeninger og enkelte arbejdspladser har en gruppelivsforsikring, som medlemmerne betaler til. Forsikringssummen afhænger af alder.

Gruppelivsforsikringer, der er tegnet i et pengeinstitut som del af en kapitalpension, har fradragsberettigede præmier, og derfor skal der betales 40 procent i skat af forsikringssummen, når den bliver udbetalt.

Ved øvrige gruppelivsforsikringer kan man ikke trække præmierne fra i skat, men her er hele forsikringsudbetalingen skattefri.

Andre forsikringer

Når dødsfaldet er sket som følge af en ulykke, har tre forsikringstyper særlig interesse:

1. Ulykkesforsikring.
2. Ansvarsforsikring.
3. Arbejdsskadeforsikring.

For den sidste gælder, at der bliver udbetalt et såkaldt overgangsbeløb. Overgangsbeløbet har ikke noget at gøre med en senere sum til erstatning for tab af forsørger.

Arv efter den døde

Hvis man ikke skriver testamente, så tilfalder arven en gruppe af arvinger i den rækkefølge, som arveloven beskriver.

Arverækkefølgen:

Ægtefælle eller registreret partner.

Biologiske eller adopterede børn.

Forældre.

Søskende og deres livsarvinger.

Bedsteforældre.

Onkler og tanter.

Arv efter den døde

Spørgsmålet om hvem der skal arve, bestemmes af 2 forhold, nemlig arveloven og et eventuelt testamente.

Hvis man ikke skriver testamente, så tilfalder arven en gruppe af arvinger i den rækkefølge, som arveloven beskriver (se side 46). Fætre og kusiner er ikke naturligt arveberettigede.

Hvis den afdøde efterlader sig både ægtefælle og børn, vil afdødes andel af formuen blive delt med halvdelen til ægtefællen og halvdelen til børnene.

Ved at oprette et testamente får man større mulighed for at ændre på fordelingen af arven. Man kan ved testamente selv disponere over 75% af formuen, medens 25% af formuen er tvangsarv. Tvangsarvinger er ægtefælle samt livsarvinger (børn, børnebørn, oldebørn). Ved en ændring af arveloven pr. 1. januar 2008 kan man ved testamente begrænse tvangsarven til hvert af sine børn til kr. 1.210.000 (2016).

Et testamente er især nødvendigt, hvis man:

1. Lever sammen uden at være gift.
2. Har børn fra tidligere forhold.
3. Vil testamentere bestemte beløb eller ting til bestemte foreninger eller mennesker.
4. Ønsker at give arv til en, der er gift, uden at dennes ægtefælle får noget.
5. Vil give arv til fætre, kusiner eller svigerbørn.
6. Er enebarn, barnløs og ugift.
7. Ikke har nogle arvinger og vil undgå, at arven tilfalder staten.

Enhver, der er gift eller fyldt 18 år og ved sin fulde fornufts brug, kan oprette et testamente. Det kan ske på fire måder.

Notartestamente med advokat

Advokaten sørger for, at testamentet er i overensstemmelse med arveloven. Det er forskelligt, hvor meget advokaten skal have for sit arbejde. Men man kan begrænse udgiften ved at forberede sig grundigt hjemmefra.

Man kan for eksempel samle oplysninger sammen om:

1. Hvor stor ens formue er.
2. Hvor stor ens gæld er.
3. Navne og adresser på de mennesker, foreninger eller institutioner, man gerne vil give arv.
4. Hvor meget og hvad de hver især skal arve.

Når man har skrevet testamentet, skal man underskrive det hos notaren på det lokale dommerkontor. Derefter bliver en udskrift af testamentet opbevaret i notarialkontoret. Skifteretten rekvirerer udskriften af testamentet, når man er død.

Notartestamente uden advokat

Man kan godt selv skrive testamente uden hjælp fra en advokat. Men der er en risiko for, at man bestemmer ting i testamentet på en måde, så de er i strid med loven.

Vidnetestamente

I stedet for at få en notar til at skrive under på, at ens identitet er rigtig, og at man er ved sin fulde fornuft, kan man lade to almindelige mennesker gøre det.

Det må ikke være mennesker, der er nævnt i testamentet, eller som på nogen anden måde har interesser i det, og vidnerne skal være fyldt 18 år. De efterladte skal selv sørge for, at et vidnetestamente kommer frem i forbindelse med dødsfald.

Hvis man vil skrive testamente uden en advokat, kan man gøre det på en juridisk godkendt formular, som kan købes online.

Retsafgiften for oprettelse af et notartestamente er 300 kr.

Man kan få et tilskud, afhængigt af ens økonomi, til at betale advokatens honorar med.

Advokaterne oplyser gerne om vilkårene for offentlig retshjælp og hjælper med ansøgningen.

Hvis arvinger ved et notartestamente bestrider testamentets indhold, så skal de pågældende arvinger selv bevise, at det er ugyldigt.

Hvis nogen bestrider indholdet i et vidnetestamente, så er det de indsatte arvinger i testamentet, som skal bevise, at det er gyldigt.

En ændring eller tilbagekaldelse af et notartestamente udløser også en retsafgift.

Skifteretten er en afdeling under den lokale byret, som, ud over at sørge for at skiftet foregår korrekt, skal vejlede afdødes arvinger gennem hele bobehandlingen.

Nødtestamente

Er man på grund af sygdom eller andet nødstilfælde forhindret i at oprette et vidne- eller notartestamente, kan man på en hvilken som helst måde oprette et nødtestamente.

Et nødtestamente er kun gyldigt i tre måneder efter, at nødsituationen er ophørt.

Tilbagekaldelse

Man kan ændre eller kalde et testamente tilbage, når man ønsker det, hvis testamentet ikke er gjort uigenkaldeligt.

Skifterettens opgaver ved dødsfald

At skifte betyder at fordele. Man skaffer sig et overblik over afdødes ejendele og fordele dem, enten så de er i afdødes efterladte ægtefælles fortsatte eje, eller så de bliver egentligt fordelt mellem afdødes arvinger.

Skifteretten indkalder selv den, der står som kontaktperson på dødsanmeldelsen, til et såkaldt åbningsmøde. Men der kan gå imellem tre og fem uger efter dødsfaldet, inden mødet finder sted. Og i den tid må arvingerne hverken fordele afdødes indbo eller betale afdødes regninger.

Boet skal, så at sige, stå urørt, indtil skifteretten åbner det.

Hvordan kan boet deles?

På åbningsmødet beslutter man sammen med medarbejderen fra skifteretten, hvordan afdødes bo skal skiftes. Det er en god idé, hvis man inden åbningsmødet finder så mange papirer frem som muligt, der fortæller om boets størrelse og afdødes familieforhold.

De forskellige bobehandlingsformer kan i korte træk skitseres således:

I forbindelse med boets behandling skal der betales en retsafgift til skifteretten. Retsafgiften kan være fra kr. 0,- til kr. 9.000,- afhængig af boets størrelse og bobehandlingsform.

1. Boudlæg (skiftelovens §§ 18-21)

Boet kan afsluttes uden skiftebehandling, når værdien af boets aktiver – efter fradrag af

rimelige udgifter ved begravelsen, udgifter ved boets behandling, og gæld, som er sikret ved pant eller anden tilsvarende måde, ikke overstiger kr. 42.000,- (2016).

Ved rimelige begravelsesudgifter forstås bl.a. kiste, urne, ligklæder, rustvognskørsel, annoncering, pyntning af kirke og kiste, korsang, bespisning af følge samt køb og anlæg af gravsted. Er der tale om ganske særlige omstændigheder, kan skifteretten beslutte, at boet kan udleveres uden skiftebehandling, selv om værdigrænserne overstiger kr. 42.000,- (2016), ligesom skifteretten kan vælge en anden skifteform, såfremt der er tvivl om, hvorvidt de ovenfor nævnte betingelser er opfyldt.

Boet udleveres – efter skifterettens skøn – til

*den nærmeste efterladte,
en institution, afdøde havde tilknytning til,
den, der har betalt eller erklærer at ville betale begravelsen,
en kommune eller statskassen.*

Den, der får udleveret boet, hæfter ikke for afdødes gæld, men bliver forpligtet til at dække udgifterne ved begravelsen og boets behandling.

2. Udlæg til efterlevende ægtefælle

(skiftelovens §§ 22-23)

Hvis den afdøde efterlader sig en ægtefælle, kan skifteretten vælge straks at udlægge boet til ægtefællen. Det kræver, at værdien af ægtefællernes samlede nettoformue ikke overstiger kr. 730.000,- (2016). Alle beløb, der kommer til udbetaling ved dødsfaldet, herunder alle livsforsikringsbeløb og engangsydelser i pensionssager, skal medregnes. Det er også en forudsætning, at ægtefællen »vedgår arv og gæld«, d.v.s. står inde for alle rettigheder og forpligtelser, den afdøde måtte efterlade sig.

Der er dog den regel, at måtte det antages, at afdødes bo er insolvent (d.v.s. at boets passiver overstiger aktiverne), kan den efterlevende ægtefælle

Arvinger skal betale forskellige afgifter af deres arvelod. Afgifternes størrelser er forskellige fra bo til bo og fra arving til arving. Som hovedregel betaler afdødes efterladte ægtefælle aldrig boafgift.

Skifteretten kan give tilladelse til uskiftet bo, selv om der er mindreårige børn, hvis deres værge accepterer det. I praksis gives en sådan tilladelse kun, hvis særbørnene bor hos den længstlevende ægtefælle.

efter nærmere fastsatte regler ansøge skifteretten om fritagelse for afdødes gældsforpligtelse, og boet vil da blive behandlet ved bobestyrer, jfr. punkt 6.

3. Uskiftet bo (skiftelovens § 24)

Skifteretten følger her nogle regler, der udgør en mellemting mellem de udlægsregler, der er beskrevet ovenfor og en egentlig skiftebehandling. Hvis der kun er fællesbørn i ægteskabet, har en ægtefælle altid ret til at sidde i uskiftet bo, idet fællesbørn ikke først skal give tilladelse. Børn af afdøde, der ikke er fællesbørn (særbørn), og som er myndige, skal derimod give tilladelse, hvis den efterladte ægtefælle ønsker at sidde i uskiftet bo. Desuden er det nødvendigt, at ægtefællerne har haft fælleseje, og at den efterlevende ægtefælle vedgår arv og gæld. Den længstlevende har ifølge arveloven pligt til ikke at misbruge sin rådighed over det uskiftede bo.

Der kan være forskellige årsager til, at man ikke kan råde en ægtefælle til at sidde i uskiftet bo, f.eks.:

*hvis der kommer kapitalforsikringer til udbetaling,
hvis der er specielle skattemæssige forhold,
hvis den efterlevende ægtefælle er så ung, at han/hun kan forventes at ville gifte sig igen inden for en kortere årrække.*

Endvidere skal man være opmærksom på, at der i det uskiftede bo indgår alt, hvad den længstlevende ægtefælle erhverver, for så vidt det ikke er gjort til fuldstændigt særeje.

Det vil i mange tilfælde være sikrest at spørge en advokat til råds. Hvis den afdøde har haft delvis særeje, så skal særejet undergives skiftebehandling. Der er i dag mulighed for at aftale særeje, der kun har juridisk betydning ved separation og skilsmisse (skilsmissesæreje).

Skifteretten kan give tilladelse til uskiftet bo, selv om der er mindreårige børn, hvis deres værge accepterer det. I praksis gives en sådan tilladelse kun, hvis særbørnene bor hos den længstlevende ægtefælle.

Skulle det vise sig, at boet er insolvent, gælder der samme betingelser vedr. ansøgning om fritagelse for afdødes gældsforpligtelser som nævnt under pkt. 2.

4. Privat skifte (Skiftelovens §§ 25-32)

Hvis ikke betingelserne for een af de ovenfor nævnte skifteformer er opfyldt, kan arvingerne vælge at få boet udleveret til privat skifte. For at kunne gennemføre et privat skifte, er det en betingelse,

*at samtlige arvinger er enige om at anmode om privat skifte,
at boet må antages at være solvent (aktiverne skal kunne dække
afdødes gæld),
at mindst een af arvingerne er myndig og solvent (i stand til at opfylde sine
forpligtelser),
at afdøde ikke ved testamente har udelukket privat skifte,
at afgørende forhold i øvrigt ikke taler imod et privat skifte.*

I forbindelse med udlevering af boet til privat skifte skal man være opmærksom på, at der skal indleveres åbningsstatus og evt. boopgørelse inden for nærmere fastsatte regler i skifteloven.

For at benytte denne skifteform skal arvingerne ikke vedgå arv og gæld. Man bør dog være opmærksom på, at såfremt arvingerne helt eller delvist har delt boets aktiver uden at have opfyldt eller sikret opfyldelse af de forpligtelser, der kan kræves dækket i boet, hæfter arvingerne personligt og solidarisk for gælden. Almindeligt indbo og personlige effekter kan dog deles forinden.

5. Forenklet privat skifte (skiftelovens §§ 33-35)

I mindre boer er der mulighed for et forenklet privat skifte, hvilket har den fordel, at der ikke – som tilfældet er ved et privat skifte – skal indsendes en egentlig boopgørelse. I forbindelse med boets udlevering skal der blot udarbejdes en opgørelse over boets aktiver og passiver. Der er forskellige betingelser, der skal være opfyldt, for at anvende denne skifteform. Som eksempler kan nævnes, at arvingerne skal være myndige, og boet ikke må udløse boafgift eller tillægsboafgift.

6. Behandling ved bobestyrer

(offentligt skifte-skiftelovens §§ 36-73)

Skifteretten kan udlevere et bo til behandling ved bobestyrer. Er arvingerne ikke enige om at skifte privat, eller er ingen af arvingerne myndige, vil denne

I mindre boer er der mulighed for et forenklet privat skifte, hvilket har den fordel, at der ikke – som tilfældet er ved et privat skifte – skal indsendes en egentlig boopgørelse.

Der er bestemte advokater i landet, der er autoriseret af Justitsministeriet til at være bobestyrer.

Når et menneske dør, ophører dets forpligtelser overfor offentligheden. Derfor bør man som pårørende gennemgå afdødes forpligtelser, uanset om de eventuelt skal overtages af en efterlevende ægtefælle.

Forhold der måske skal ændres eller opsiges:

Forskudsregistrering.
Pensionsudbetalinger.
Offentlige tilskud og ydelser.
Forsikringer.
Registrering af bil eller båd.
Abonnement på aviser, blade og telefon.
Medlemskab af foreninger.
Leje af tv, computer og hvidevarer.
Ejendomsskat.
Bankkonti.
Facebook-profil.

skifteform blive valgt. Hvis boet ikke er solvent, skal boet også behandles ved bobestyrer.

Skifteretten beslutter, hvilken autoriseret bobestyrer, der skal behandle boet, men er arvingerne enige, kan de som regel få indflydelse herpå.

Boafgiften

Ved de boer, der er omtalt under punkterne 4 og 6, kan der blive tale om betaling af boafgift til staten. Ved de boer, der er omtalt under punkterne 1-3 og 5, betales ingen boafgift. Dog kan livsforsikringer, ulykkesforsikringer og andre kapitalforsikringer være boafgiftspligtige, uanset på hvilken måde boet behandles.

Boafgiftens størrelse fastsættes efter 2 skalaer, og er afhængig af arvingernes slægtsforhold til afdøde. Ægtefæller er fritaget for betaling af boafgift, og det samme gælder almennyttige institutioner.

Hæfter arvingerne for afdødes gæld?

Såfremt boet skiftes ved bobestyrer (pkt. 6), hæfter arvingerne ikke for afdødes gæld. Skiftes boet enten som privat skifte (pkt. 4) eller forenklet privat skifte (pkt. 5), hæfter arvingerne ikke.

Skifteretten indrykker et såkaldt "proklama" i Statstidende og proklama er obligatorisk i følgende boer: Udlæg til ægtefælle, uskiftet bo, privat skifte, forenklet privat skifte samt behandling ved bobestyrer. I proklamaet opfordres afdødes almindelige kreditorer senest 8 uger efter annoncens offentliggørelse til at anmelde deres krav overfor boet. Almindelige kreditorer, der ikke anmelder inden for 8 ugers fristen, mister deres ret til betaling.

Er der i boet midler til betaling af de anmeldte kreditorer, kan et privat eller forenklet skifte uden videre fortsætte. Er der derimod ikke midler nok, skal arvingerne – for at undgå personlig hæftelse – anmode Skifteretten om, at boet tages under behandling ved bobestyrer.

For at undgå eventuel hæftelse er det vigtigt, at arvingerne, bortset fra personlige effekter og almindelige indbogenstande, ikke fordeler boets aktiver, inden proklamafristen på 8 uger er udløbet. Derved undgås, at arvingerne udlodder arv, inden det er afklaret, hvorvidt der er fuld dækning til afdødes kreditorer.

Ved udlæg til efterlevende ægtefælle samt uskiftet bo (pkt. 2 og 3) hæfter ægtefællen for afdødes gæld. Skulle det vise sig, at afdødes gæld er så høj, at boets formue ikke er tilstrækkelig til at betale gælden, kan ægtefællen frigøres for den personlige hæftelse ved at anmode Skifteretten om at få boet taget under behandling ved bobestyrer.

Pårørendes opgaver efter dødsfald

Når et menneske dør, ophører dets forpligtelser overfor offentligheden. Derfor bør man som pårørende gennemgå afdødes forpligtelser, uanset om de eventuelt skal overtages af en efterlevende ægtefælle.

Der er dog nogle begrænsninger for, hvilke aftaler man må opsige på afdødes vegne. Det kan man få hjælp til at finde ud af hos sin lokale skifteret.

Elysium Begravelsesopsparing

Danske Bedemænd tilbyder en opsparingsordning, som gør det muligt for det enkelte menneske selv at drage omsorg for udgiften til egen begravelse.

Ved at indsætte penge på en konto i Elysium kan man sikre sig, at der er penge til at dække udgifterne ved den begravelse, man ønsker.

Opsparingen i Elysium Begravelsesopsparing sker på en spærret konto. Opsparingen har ingen indflydelse på tildeling af ydelser som eksempelvis hjemmehjælp og huslejetilskud. Opsparingskontoen er desuden fritaget for beskatning.

Indbetaling på kontoen kan foretages når som helst. Dog skal første indskud være på mindst kr. 500,- og det efterfølgende på mindst kr. 300,-. Der må højst indsættes kr. 35.000,- på kontoen.

Elysium Begravelsesopsparing administreres af foreningen Danske Bedemænd.

Yderligere oplysninger kan fås, eller oprettelse af opsparing kan ske, hos foreningens medlemmer eller hos Danske Bedemænds Sekretariat på tlf: 45 93 14 11.

Opsparingen i Elysium Begravelsesopsparing sker på en spærret konto.

Opsparingen har ingen indflydelse på tildeling af ydelser som eksempelvis hjemmehjælp og huslejetilskud.

Opsparingskontoen er desuden fritaget for beskatning.

Nyttige adresser

Det kan være svært at overskue alle forskellige instanser.

Derfor denne oversigt, som kan gøre det lidt nemmere at finde lige de adresser og telefonnumre, som man står og mangler.

Telefonnumre og adresser

ATP-Huset

Kongens Vænge 8
3400 Hillerød
Tlf. 70 11 12 13
www.atp.dk – email: atp@atp.dk

Lønmodtagernes Dyrtidsfond

LD Medlemsservice
Postbox 829, Lauritzens Plads 1
9000 Aalborg
Tlf 70 13 13 77
www.ld.dk – e-mail: ldmedlem@ldmedlem.dk

Ældre Sagen

Nørregade 49
1665 København K
Tlf. 33 96 86 86
www.aeldresagen.dk – email: aeldresagen@aeldresagen.dk

Forsikringsoplysningen

Philip Heymans Allé 1, 2900 Hellerup
Tlf. 41 91 91 91
www.forsikringogpension.dk – mail: fp@forsikringogpension.dk

Europæiske Rejseforsikring A/S

Frederiksberg Alle 3
1790 København V
Tlf. 33 25 25 25
www.europaeiske.dk – email: info@europaeiske.dk

Kirkeministeriet

Frederiksholms Kanal 21
1220 København K
Tlf. 33 92 33 90
www.km.dk – email: km@km.dk

Kræftens Bekæmpelses Rådgivningscenter

Strandboulevarden 49
2100 København Ø
Tlf: 35 25 75 00
www.cancer.dk – email: info@cancer.dk

Landsforeningen "Spædbarnsdød"

Bernstorffsvej 20, 4.
2900 Hellerup
Tlf: 39 61 24 51
www.spædbarnsdoed.dk – email: forening@spædbarnsdoed.dk

Forældreforeningen "Vi har mistet et barn"

Bistrup Park 63
3460 Birkerød
Tlf: 44 95 15 48
www.mistetbarn.dk – email: info@mistetbarn.dk

Landsforeningen Hjælp Voldsofre

Rådhusstræde 7, 1.
8900 Randers
Tlf: 86 41 59 00
www.voldsofre.dk – email: voldsofre@voldsofre.dk

Landsforeningen for efterladte efter selvmord

Strandgade 46
5683 Haarby
Tlf: 70 27 42 12
www.efterladte.dk – email: info@efterladte.dk

Afdøde.dk

Dødsannoncer på internettet
Findes på adresse www.afdoede.dk

Facebook.dk

Sletning af afdødes profil kan ske på:
www.facebook.com/help/contact/?id=228813257197480

Telefonrådgivninger:

Sct. Nicolai Tjenesten

Tlf: 70 12 01 10

Livslinien

Tlf: 70 20 12 01

AIDS-Linien

Tlf: 33 91 11 19

Kræftlinien

Tlf: 80 30 10 30

Ung på Linie

Tlf: 70 12 10 00

Sind-linien

Tlf: 35 36 26 00

Børnetelefonen

Tlf: 35 55 55 59 og tlf. 116 117

Forældretelefonen

Tlf: 35 55 55 57

Alfabetisk indeks

Adresser	.63
Advokat	.47
Almindelig kommunal begravelseshjælp	.33
Arbejdsskadeforsikring	.34
Arve-rækkefølge	.46
Askespredning	.24
ATP	.38
Balsamering	.14
Bedemand	.12
Begravelsesfrist	.13
Begravelsesmyndighed	.13
Begravelsesopsparringen Elysium	.60
Boafgift	.59
Bobestyrer	.56
Bobehandling	.52
Borgerlig begravelse	.20
Børnesum	.41
De ukendtes grav	.23
Den Danske Folkekirke	.19
Depression	.28
Donation af krop	.11
Donorkort	.8
Død i udland	.14
Dødsanmeldelse	.13
Dødsattest	.7
Efterindtægt	.42
Efterlevelsespension	.34
Forsikringer	.42
Grav i privat jord	.24
Gravfred	.24
Gravsten	.23
Gruppelivsforsikring	.42
Hjernerødskriteriet	.7
Hjertedødskriteriet	.7
Indefrosne dyrtidsportioner	.42

Indholdsfortegnelse	.4
Indledning	.3
Jordfæstelse	.13
Jordpåkastelse	.19
Kirkegårde	.23
Kistegaver	.14
Kisteilægning	.14
Kommunal begravelse	.34
Kremering	.13
Krisebehandling	.31
Krisetegn	.28
Kristen højtidelighed	.19
Ligtøj	.14
Lovpligtig ansvarsforsikring	.34
Min sidste vilje	.13
Mindesten	.23
Muslimsk vaskeritual	.14
Notartestamente	.48
Nødtestamente	.51
Obduktion	.7
Pengeinstitutter	.33
Præst	.19
Rejseforsikring	.17
Retsafgift	.49
Retslægelig obduktion	.8
Sange	.20
Skat	.41
Skifteretten	.51
Sorg	.27
Sygeforsikringen danmark	.31+34
Særlig kommunal begravelseshjælp	.33
Testamente	.47
Tilbagekaldelse af testamente	.51
Tilladelse til obduktion	.8
Tilskud til begravelse	.33
Transplantation	.8
Tvangsarv	.47

Danske Bedemænd . Sekretariatet:
Engelsborgvej 52 . 2800 Kgs. Lyngby . Telefon 45 93 14 11
E-mail: kontakt@bedemand.dk . www.bedemand.dk